

TÜRKİYE’NİN EKONOMİK VE MALİ PERFORMANSI

(2003-2010)

Ömer Faruk BATIREL *

Özet

Bu çalışmada, Türk ekonomisinin kesinleşmiş resmi verilere dayanarak 2002’den 2010’a ulaştığı ekonomik ve mali performansını değerlendirmek amaçlanmıştır.

Yapılan mukayeseli analize göre: GSYH’nin reel olarak büyüdüğü, TÜFE ile ölçülen enflasyonun indiği, dolar bazında ihracatın arttığı, faiz giderlerindeki gerileme sonucu bütçe giderlerinin azaldığı, vergi gelirlerinin kamu gelirleri içindeki payının yükseldiği, kamu borç yönetiminin başarı ile yürütülmesi sonucu kamu net borcunun GSYH’ya oranla yükünün düştüğü, nüfus içindeki yoksul sayısı yüzdesi ve Gini katsayısı ile ölçülen gelir dağılımındaki göreceli bir iyileşmenin gözlemlendiği ve özelleştirmenin başladığı 1985 yılından 2002 yılına kadarki 28 yıllık dönemle karşılaştırıldığında KİT özelleştirmesinde büyük sıçrama yapıldığı anlaşılmıştır.

Bu olumlu gelişmelere karşın aşırı değerli dolar nedeniyle dolar cinsinden milli gelir artışının fazlaca anlamlı olmadığı, milli gelir hesaplama yöntemindeki değişiklik sonucu artan GSYH’ya nispetle kamu yatırımları ile kamu personel giderlerinin payları ile vergi yükünün azaldığı, vergi yükü bileşiminde özel tüketim vergilerinin payının yükseldiği, vergi esnekliğinin düştüğü, işsizliğin arttığı ve özelleştirmede çok kritik KİT’lerin satıldığı tespit edilmiştir.

Anahtar Kelimeler: Ekonomik ve Mali Performans, Türkiye Ekonomisi.

TURKISH ECONOMIC AND FISCAL PERFORMANCE

(2003-2010)

Abstract

The aim of this article is to evaluate the economic and fiscal performance of Turkey by referring official figures.

---

* Prof. Dr. İstanbul Ticaret Üniversitesi Öğretim Üyesi

Comparative analysis of the data related to years 2003 and 2010 shows that real growth rate of GDP increased, exports in dollar terms quadrupled, due to the low cost public borrowing public expenditures reduced, share of tax revenues in central government tax revenues increased, public debt management successfully run and public debt burden considerably lowered, equity in income distribution represented by Gini coefficient improved.

On the other side, due to the overvalued dollar, increase in national income and exports in dollar terms not presented country's economic power in real terms, the number of unemployed leveled up, GDP shares of public consumption and public investments declined, central government tax revenue burden remained almost same, the share of excise duties in tax revenues increased and almost all critical public enterprises sold.

Key Words: *Economic and Fircal Performance, Turkish Economy*

I.Giriş

Bu kısa çalışmanın amacı, Türk ekonomisinin kesinleşmiş resmi verilere dayanarak 2003- 2010 dönemi ekonomik ve malî performansını değerlendirmektir¹.

Anayasamızın 2.maddesine göre Türkiye Cumhuriyeti bir **sosyal hukuk devletidir**² ve iktisat politikasını anayasal olarak kalkınma plana bağlamıştır³. Devlet anayasal görevlerini **kamu idareleri** eliyle yerine getirir ve bu görevleri sonucu ortaya çıkan **kamu hizmetlerini bütçe** ile kamuya sunar⁴.

---

¹ Resmi veri kaynakları ; www.tuik.gov.tr, www.muhasabat.gov.tr/kamu_hesapları, www.oib.gov.tr ve www.hazine.gov.tr

² **Sosyal devlet olma niteliği 4.madde ile değiştirilemez mahiyettedir.** Devletin bu niteliğini 5.maddede “...toplumun refah ve mutluluğunu sağlamak..kişinin temel hak ve hürriyetlerini sosyal hukuk devleti ve adalet ilkeleri ile bağdaşmayacak şekilde sınırlayan ...ekonomik ve sosyal engelleri kaldırmak ...” olarak tanımlanan temel amaç ve görevleri ile tutarlı olarak Anayasamızın 41- 64.maddeleri arasında sayılan sosyal ve ekonomik ödevleri gerçekleştirerek somutlaştırması öngörülmüştür. Sosyal devletin sınırı 65.madde ile çizilmiş ve “...bu görevlerini amaçlarına uygun öncelikleri gözeterek mali kaynaklarının yeterliliği ölçüsünde yerine getireceği..” hükme bağlanmıştır.

³ Kaynak dağılımında etkinlik, ekonomik istikrar, ödemeler dengesi ve yatırımlarda toplumsal önceliklerin gözetilmesi ülkemizde bir yasa ile kabul edilmesi zorunlu olan ve bu bakımdan da bağlayıcı olan **kalkınma planlarının** temel hedefleridir. Planlamanın yanı sıra piyasaların denetimi, tekelleşme ve kartelleşmenin önlenmesi, dış ticaretin vergi benzeri yükümlülüklerle düzenlenmesi, tabii servetlerin ve kaynakların aranması ve işletilmesi, ormanların ve orman köylülerinin korunması ve geliştirilmesi, kooperatifçiliğin geliştirilmesi, tüketicilerin, üreticilerin, esnaf ve sanatkârların korunması anayasamızın sosyal devlet niteliğine uygun biçimde öngördüğü **ekonomik görevlerdir**. Bu görevler için de 65.maddedeki sınırlamanın varit olduğu söylenebilir.

⁴ Bütçenin anayasal ilkeleri, devletin ve kamu iktisadi teşebbüsleri dışındaki tüm kamu tüzel kişilerinin **harcamalarını bütçe ile yapmak zorunluluğu**, kanunla düzenlenmek şartıyla kalkınma planları ile ilgili yatırımlar ve bir yıldan fazla sürecek iş ve hizmetler için özel süre

---

2003-2010 döneminde ekonomik ve mali performansı belirlemiş bulunan başlıca belge ve sınırlamalar ; 2001-2005 Sekizinci Beş Yıllık Kalkınma Planı, 2007-2013 Dokuzuncu Beş Yıllık Kalkınma Planı⁵, IMF ile yapılan Stand-By anlaşmaları⁶ ile bu dönemde görev yapan 58., 59. ve 60. hükümet programları⁷ ve AB maliye politikası kriterleridir⁸.

---

ve usuller dışında **yıllık oluşudur**. Bütçe yasasına bütçe ile ilgili hükümlerin konulamayacağı da bir anayasa ilkesidir.

⁵ VIII.Plan amaç olarak “*enflasyonun AB ülkeleri ile uyumlu düzeylere düşürülmesini, ekonomide sürdürülebilir büyüme hızının sağlanmasını ve AB ne tam üyelik hedefi doğrultusunda ekonominin rekabet ve uyum gücünün artırılmasını*” hedeflemektedir. Plana uygun olarak belirlenen maliye politikası hedefi ise “*ekonominin olası krizlere karşı güvence altına alınması hassas ve kırılğan bir mali yapılanma yerine daha sağlam bir mali yapılanmanın oluşturulması ve borç faiz yükünün azaltılması*”dır.

AB uyum süreci de gözetilerek 2006 ara dönemi sonrası 2007- 2013 dönemi için hazırlanan IX.Plan’ın vizyonu; “*...istikrar içinde büyüyen, gelirini daha adil paylaşan, küresel ölçekte rekabet gücüne sahip, bilgi toplumuna dönüşen ve AB’ne üyelik için uyum sürecini tamamlamış bir Türkiye...*”dir.

⁶ 2002 sonunda göreve gelen siyasi iktidar, 2002 –2004 dönemini kapsayan IMF 18.*Stand-By* anlaşmasını teyid eden 4. gözden geçirme ile ilgili mektubunun ilk cümlesinde “*...yeni hükümet Türkiye’nin sürmekte olan ekonomik reform programını kuvvetlendirerek uygulamakta kararlıdır...*” taahhüdünü vermiştir. 18. ve 19. *Stand-By* ile maliye politikası açısından verilen sözler ve bu sözleri kuvvetlendirilecek politika önlemleri neo-liberal ve arz yönlü maliye politikası önlemlerinden başka bir mahiyet taşımamaktadır

1952’den bu yana uygulanan *Stand-By* düzenlemeleri kısa vadeli ödemeler dengesi güçlüklerini gidermeye yönelik olarak tasarlanmıştır. Bu düzenlemelerin süresi genelde 12-18 ay olmakla birlikte en çok 3 yıla kadar uzatılabilmektedir. *Stand-By* ile açılacak kredi miktarı bir ülkenin kotasının % 200’ü kadar olmakla birlikte, 1974 de yürürlüğe sokulan ve uzun vadeli ödemeler dengesi güçlüklerini gidermek için yapılacak **yapısal reformlara** destek veren uzun vadeli kredi niteliğindeki **genişletilmiş fon kolaylığı** (*extended fund facility*) ile birlikte verilince kotanın 6 katına çıkılabilmektedir. Kredinin faiz haddi temel faiz haddi (*basic rate of charge*) % 1.49 olup (1.4.2011 itibariyle) bu faiz oranına kotanın üç katını geçen kredilerde 100 temel puan (*basic points*) bir başka deyimle % 1, kotanın üç katını geçen kredilerde 200 temel puan yani % 2 eklenmektedir. Vadesi de 2 yıl üç ay ilâ 4 yıl ya da 3 yıl üç ay ilâ 5 yıl arasında değişebilmektedir. 3 yıldan uzun vadeli krediler kotanın 3 katını geçiyorsa faize 2 puan daha eklenmektedir. Bkz. *IMF FactSheet*

Türkiye’nin IMF’deki kotası 1.191.30 milyon özel çekme hakkı (*SDR*, 1776 milyon dolar) olmasına rağmen 17.*Stand-By* ile 15.038.40 (bunun 11.738.96 sı kullanılmıştır), 18.*Stand-By* ile 12.821.20 (bunun 11.914’ü kullanılmıştır.) ve 19.*Stand-By* (10.5.2005 - 10.5.2008) ile 6662.04 (bunun tamamı kullanılmıştır) *SDR* kredi alabilmiştir. Bunun sebebi ödemeler dengesi güçlüklerini yaşarken piyasaların güveni ani olarak ciddi biçimde sarsılmış olan ülkelerin 1997 yılından itibaren saydığımız kredi ve kolaylıklar **ek olarak** verilemeye başlanmış olan ve hiç bir limiti olmayan **ek rezerv kolaylığıdır**. (*supplemental reserve facility*) Türkiye 1961-2007 arası *SDR* olarak IMF’den 50.375 milyon *SDR* kredi almış ve bunun yaklaşık 2/3’ ünü kullanmıştır. Kullanıma tahsis edilen kaynakların % 90’ının 1999-2007 dönemine ait olduğu hesaplanmaktadır. 2013 yılına kadar ki ödeme planına göre Türkiye’nin 2011 Mart ayı sonu itibariyle fona olan borcu faizleri ile birlikte 3.368.79 *SDR*’dir. Bu borç dolar cinsinden (14.4.2011 tarihi itibariyle 1 Dolar = 0.626948 *SDR* hesabıyla) 5.373.3 milyon dolar seviyesine inmiş bulunmaktadır.

II.2003-2010 Dönemi Ekonomik ve Mali Performansı

Türkiye’de girişte açıklanan ilke ve sınırlamalara göre şekillenen iktisat politikası uygulamaları aşağıdaki ekonomik ve mali performansla sonuçlanmıştır.

---

⁷ 58. hükümet programına göre maliye politikasının temel önceliği “..mali disiplini sağlamak, kamu borç stokunu sürdürülebilir seviyeye indirmek ve makro ekonomik istikrarı sağlayacak faiz dışı fazlayı vermek ...” olarak beyan edilmiştir. Bu amaçla özelleştirmenin hızlandırılacağı, ilave gelir kaynaklarının bulunacağı, reel faiz hadlerinin makul düzeylere çekilmesi için güven ve istikrar ortamı oluşturulması planlanmış, kamunun borçlanma gereğinin azaltılarak, fonların özel sektöre kayması, kamu harcamalarında şeffaflık ve tasarruf sağlanması, bir başka ifadeyle istikrarın para politikası ile sağlanması maliye politikasının asıl hedefinin mali daralma ve sıkılaşıma olması hedeflenmiştir.

59. hükümetin programı da farklı değildir. Bu programda da, “mali disiplinin sağlanması, kamu harcamalarının ekonomik getirisi yüksek ve gelir dağılımına olumlu katkı yapacak alanlara yapılması, arz yönlü iktisat görüşüne koşut olarak vergi tabanının genişletilmesi ve marjinal vergi oranlarının uygun seviyeye indirilmesi” politika önlemleri olarak benimsenmiştir.

60. hükümet programında, “devletin ekonomik faaliyetlerden çekilmesi, düzenleme ve denetleme fonksiyonlarına ağırlık verilmesi, ekonomik programın temel unsurunun mali disiplin olması, özelleştirmenin verimlilik ve istihdam artışı için özelleştirme yapılması, bütçe dengesinin büyüme üzerindeki etkisine öncelik verilmesi” temel hedeflerdir.

⁸ Tam üyelik müzakerelerine başladığımız AB açısından da bağlayıcı sayılabilecek maliye politikası önlemlerinin (*Maastricht* kriterleri) iki ayağı bulunmaktadır. Bunlardan birincisi “**aşırı bütçe açıkları**”ndan (*excessive deficit procedure*) kaçınmak, ikincisi bu ilkeyi geliştiren **istikrar ve büyüme anlaşması**dır. (*stability and growth pact*) Bu kriterlere göre bir AB ülkesinin yıllık bütçe açığının GSYH’ya oranı % 3’ü, kamu borcunun % 60’ı geçmemesi esastır. Bu iki pay arasındaki ilişkiyi belirleyen ise büyüme hızıdır.

Tablo 1**Makroekonomik Veriler**

		2002	2010	Artış (%)
GSYH	cari fiyatlarla(milyar TL)	350.5	1105.0	315
<i>Büyüme Hızı</i>		% 7.9	% 8.9	
GSYH	sabit fiyatlarla ⁹ (milyar TL)	72.7	105.7	45.7
GSYH	milyar dolar	230.4	735.8	319
Fert Başına Milli Gelir	cari fiyatlarla (TL)	4936	14.988	303
Fert Başına Milli Gelir	sabit fiyatlarla (TL)	1031	1434	39.1
Fert Başına Milli Gelir	Cari fiyatlarla (dolar)	3278	9984	305
İthalat	milyar dolar	51.6	185.5	359
İhracat	milyar dolar	36.1	113.9	316
Dış Ticaret Hacmi/GSYH	%	40.1	40.7	
Dış Ticaret Açığı	milyar dolar	15.5	71.6	462

⁹ 1998 temel fiyatlarıyla

Dış Ticaret Açığı	GSYH %	% 6.7	% 9.7	
Cari İşlem Açığı ¹⁰	milyar dolar	1.5	48.6	3240
Cari İşlem Açığı/GSYH		<i>Binde 6.6</i>	% 6.6	
Yıl Sonu TÜFE		% 45.0	% 8.9	
Yıl Sonu ÜFE		% 50.1	% 6.4	
İşsizlik Oranı		% 10.6	% 11.4	
İşsizlik Fonu Net Varlığı	milyar TL	9	45.9	937
Toplam Borç	milyar TL	362.6	801.6	221
Toplam Borç	GSYH %	103	72.5	
Özel Sektör Dış Borcu	milyar dolar	46.7	203.2	435
Toplam Dış Borç	milyar dolar	129.7	290.4	224
IMF Borcu	milyar dolar	14.1	7.1	-50.4
Dünya Bankası Borcu	milyar dolar	5.4	14.5	322
TC Merkez Bankası Net Dış Varlıkları	milyar dolar	28.7	86.2	300

¹⁰ Cari işlem açığı sekiz yılda ; 2003 de 7.5, 2004 de 14.4, 2005 de 22.3, 2006 da 32.3, 2007 de 38.4, 2008 42.0, 2009 da 14.0 ve 2010 da 48.6 milyar dolar, toplam da 219.5 milyar dolar olmuştur.

Gelir Dağılımı		<u>I.% 20</u>	<u>II.% 20</u>	<u>III.% 20</u>	<u>IV. % 20</u>	<u>V.% 20</u>
2002	%	5.3	9.8	14	20.8	50
2009 ¹¹	%	6.2	10.7	15.3	21.9	46

---

¹¹ 2002 ve 2009 verileri karşılaştırıldığında gelir dağılımında nisbi bir iyileşme gözlenmektedir. 2002’de en düşük % 20 ile en yüksek % 20 arasındaki katsayı 9.4 iken 2009’da 7.4’e düşmüştür. *Gini* katsayısı da 0.44 den 0.39’a düşerek bu göreceli iyileşme trendini doğrulamaktadır. Yoksul hane halkı sayısı da yoksul kişi sayısı da nisbi olarak azlamış görünmektedir. Yoksulluktaki azalmanın iddiaların aksine çok daha fazla olduğu görülmektedir. .2010 yılına ilişkin veri elde edilememiştir.Bkz.www.tuik.gov.tr

Yoksulluk (%)	<u>2002</u>	<u>2009</u>
-Yoksul Hane Halkı Oranı	22.45	14.54
-Yoksul Fert Oranı	26.96	18.08

Merkezi yönetim kamu harcamalarının GSYH içindeki payının aşağıdaki tabloda görüldüğü gibi geliştiği görülmektedir.

Tablo 2

Merkezi Yönetim Kamu Harcamalarının GSYH İçindeki Payı (%)

<u>Kamu Harcama Türü</u>	<u>2002</u>	<u>2010</u>
<i>Personel</i>	6.3	5.5
<i>Diğer Cari (Mal ve Hizmet)</i>	3.0	3.3
<i>Yatırım</i>	2.2	1.7
<i>Faiz</i>	14.8	5.1
<i>Sosyal Güvenlik Transferleri</i>	3.2	2.9
<i>Diğer Harcamalar</i>	4.6	7.4
Toplam	34.1	25.9

Tablo 2 kamu harcama türleri içinde başta faiz olmak üzere personel, yatırım ve sosyal güvenlik payının azaldığını buna karşın diğer cari(mal ve hizmet) ve transferlerin arttığını göstermektedir.

Merkezi yönetim bütçe gelirlerinde ise aşağıdaki tablo ile karşılaşmaktayız.

Tablo 3**Merkezi Yönetim Kamu Gelirlerinin GSYH İçindeki Payı (%)**

<u>Kamu Geliri Türü</u>	<u>2002</u>	<u>2010</u>
<i>Vergi Gelirleri</i>	17.2	19.0
<i>Teşebbüs ve Mülkiyet Gelirleri</i>	1.8	0.9
<i>Alınan Bağış, Yardım ve Özel Gelirler</i>	0.7	0.1
<i>Faizler, Paylar ve Cezalar</i>	2.2	1.9
<i>Sermaye Gelirleri</i> ¹²	-	0.3
<i>Özel Bütçe ve Düzenleyici Kurum Gelirleri</i>	0.6	0.9
Toplam	22.7	23.0

Tablo 3 Türkiye'nin merkezi yönetim vergi yükünü GSYH'daki reel artışa koşut artıramadığını, yalnızca 1.8 puanlık bir yükselme kaydettiğini göstermektedir. Vergi gelirlerinin merkezi yönetim kamu gelirleri içindeki payı ise büyümüştür.

¹² 1985 yılında başlayan özelleştirme uygulamalarında 1985-2002 döneminde sadece 8053 milyon dolar gelir elde edilmişken 2003-2010 dönemi özelleştirme gelirleri 33704 milyon dolar olarak gerçekleştirmiştir. En büyük özelleştirmeler ; milyon dolar olarak sırasıyla Telekom (6550+1911= 8461), TÜPRAŞ (4594), ERDEMİR (2770), PETKİM (2040), Halk Bankası (1839), Tekel Sigara (1720), TEDAŞ Başkent Elektrik Dağıtım (1225), TEDAŞ Uludağ Elektrik Dağıtım (940), TCK Levent arsası (800), TCDD Mersin Limanı (755), Araç Muayene İstasyonları (614), TEDAŞ Sakarya Elektrik Dağıtım (600), Emekli Sandığı Otelleri (578), ADÜAŞ Santral (510), TEDAŞ Osmangazi Dağıtım (485), TEDAŞ Yeşilirmak Dağıtım (441.5), TEDAŞ Meram Elektrik Dağıtım (440), THY (333), Tekel Alkollü İçkiler (292) ve Başak Sigorta (268)'dir. Bu büyük özelleştirmelerden yaklaşık 29 milyar dolar gelir elde edilmiştir.

Hamitabat Elektrik Üretim A.Ş., Başkent Doğal Gaz Dağıtım, Akarsu Santralleri, TEDAŞ Akdeniz Dağıtım, İstanbul Anadolu Yakası, Toroslar, Trakya, Gediz, Dicle, İstanbul Boğaziçi, Van Gölü ve Aras Dağıtım Şirketleri özelleştirme işlemleri ise devam etmektedir. www.oib.gov.tr

Tablo 4

Merkezi Yönetim Vergi Gelirleri /GSYH		
<u>Vergi Türü</u>	<u>2002</u>	<u>2010</u>
<i>Gelir Vergisi</i>	4.1	3.7
<i>Kurumlar Vergisi</i>	1.6	1.9
<i>Servetten Alınan Vergiler</i>	0.4	0.5
<i>Mal ve Hizmetlerden Alınan Vergiler</i>	8.7	9.4
<i>Dış Ticaretten Alınan Vergiler</i>	3.0	3.5
Toplam	17.5	19.0

Vergi yükü tablosu (Tablo 4) merkezi yönetim vergi yükünün arttığını ancak gelir vergisinin milli gelir payının azaldığını göstermektedir.

Tablo 5

Merkezi Yönetim Vergi Gelirleri Bileşimi (%)		
<u>Vergi Türü</u>	<u>2002</u>	<u>2010</u>
Gelir Vergisi	23.7	19.2
Kurumlar Vergisi	10.0	9.9
Servetten Alınan Vergiler ¹³	1.3	2.5
<i>Dolaysız Vergiler Toplamı</i>	<i>35.0</i>	<i>31.6</i>
Dahilde Alınan KDV	14.4	12.5
Özel Tüketim Vergileri	27.4	31.1
Diğer Mal ve Hizmet Vergileri ¹⁴	5.8	6.0

¹³Veraset ve İntikal Vergisinin vergi gelirleri içindeki bindebirlik hasılat payı ihmal edilirse bu kategorideki pay artışı MTV kaynaklıdır.

¹⁴ Damga Vergisi ve Harçlar

Dış Ticaret Vergileri	17.4	18.8
<i>Dolaylı Vergiler Toplamı</i>	<i>65.0</i>	<i>68.4</i>
Toplam	100.0	100.0

Vergi gelirleri bileşimi tablosundan dolayı vergilerin özellikle özel tüketim vergilerinin payının büyüdüğü, toplam vergi yükü artışında bu adaletsiz vergi türünün önemli katkısı olduğu, buna karşın geniş tabanlı vergiler olarak nitelenen Gelir Vergisi ve KDV'nin paylarının azaldığı anlaşılmaktadır.

Tablo 6

Bütçe Açığı ve Kamu Borçlanması		
	<u>2002</u>	<u>2010</u>
Merkezi Yönetim Bütçe Açığı/GSYH ¹⁵	11.4	4.5
Faiz Dışı Fazla/GSYH	3.4	0.6
Toplam Kamu Borcu (milyar TL)	286	497.1
Toplam Kamu Borcu/GSYH (%)	92	45
Dış Kamu Borcu	136.1	144.3
Dış Kamu Borcu/GSYH	38.8	13
İç Kamu Borcu	149.9	352.8
Net Kamu Borcu ¹⁶ /GSYH	42.8	31.9
İç Borçlanma Nominal Faizi (%)	25	7.7

¹⁵ Merkezi yönetim bütçe açığı yıllar itibariyle sırasıyla 2003 de 40.2, 2004 de 29.1, 2005 de 6.9, 2006 da 4.6, 2007 de 13.7, 2008 de 17.4, 2009 da 52.8 ve 2010 da 39.6 milyar TL olmuştur. Sekiz yılda toplam verilen açık 204.3 milyar TL olup iç kamu borcundaki artışa eşit düzeydedir. Bkz. www.muhasabat.gov.tr

¹⁶ Net kamu net borcu, toplam kamu borcundan TC Merkez Bankası net dış varlıkları, kamu mevduatı ve işsizlik fonu varlığı düşüldükten sonra kalan tutar olarak tanımlanmaktadır.

Türkiye 2003-2010 kamu borç yönetimini başarıyla gerçekleştirerek iç kamu borçlanmasının nominal faizini, GSYH'ya nispetle iç ve dış kamu borcunu ve net kamu borcunu sonuçta merkezi yönetim bütçe açığını azaltmış bulunmaktadır.

III. Sonuçlar

Türkiye ekonomisinde 2003 başından 2010 sonuna kadarki sekiz yıllık dönemde gerçekleşen olumlu ve olumsuz ekonomik ve mali gelişmeler aşağıya çıkarılmıştır :

1.GSYH sabit fiyatlarla % 45.7 oranında reel büyüme kaydetmiştir. Nüfus artışı dikkate alındığında bu reel artış % 39'a düşmektedir. Dolar bazında kişi başına düşen gelir ise çok daha büyük olmuş, yaklaşık üç kat artmıştır.

2.Fiyatlar yıl sonu TÜFE % 45'den % 10.06'ya , ÜFE de % 50.1'den % 8.1'e düşmüştür.

3.İhracat 36.1 milyar dolardan 113.9 milyar dolara çıkarak yaklaşık üç kat artmıştır.

4.Kamu harcamalarının ekonomideki payını temsil eden merkezi yönetim bütçe giderleri % 40.2'den % 25.9'a, 14.3 puan düşmüştür. Bu düşüşün ana kaynağı, faiz harcamalarındaki azalmadır.

5.Faiz harcamalarının GSYH içindeki payı % 14.8 den % 5.1'e düşmüş ve yaklaşık 9 puanlık bir azalma olmuştur.

6.Vergi gelirlerinin merkezi yönetim kamu gelirleri içindeki payı % 76'dan % 83'e çıkmıştır. Merkezi yönetim vergi yükü GSYH'a oranla % 17.2'den % 19'a 1.8 puanlık bir artış göstermiştir.

7.1985 yılında başlayan özelleştirme sürecinde 1985-2002 döneminde 8 milyar dolar gelir elde edilmişken, 2003-2010 döneminde yapılan özelleştirme gelirleri toplamı 33.7 milyar dolar olmuş ve toplam özelleştirme geliri tutarı 41.7 milyar dolara ulaşmıştır.

7.Toplam borçların GSYH içindeki payı % 103 den % 72.5'e, dış borç payı % 56.2'den % 39.5'e, iç borç payı % 42.8'den % 31.9'a, brüt kamu borcu payı % 92'den % 45'e, kamu net borcu % 42.8' den 0.31.9'a inmiştir.

8.Bu azalmada etken olan TCMB net dış varlıkları TL olarak 25375 milyondan 60375'e, İşsizlik Fonu net varlığı da 4954'den 38353 milyona çıkmıştır.

9.IMF Borcu 14.1 milyar dolardan 7.1 milyar dolara inmiştir.

10.Özellikle faiz giderlerindeki nisbi azalma sonucu merkezi yönetim bütçe açığı 2002'de GSYH'nın % 11.4'ü iken bu oran 7 puanlık bir azalmayla 2010'de % 4.5 olmuştur.

11.2002 ve 2009 verileri karşılaştırıldığında gelir dağılımında ve Gini katsayısında küçük de olsa olumlu bir gelişme kaydedilmiştir. 2002 de en düşük % 20 ile en yüksek % 20 arasındaki katsayı 9.4 iken 2009 da 7.4'e düşmüştür. Gini katsayısı da 0.44 den 0.39'a düşerek bu göreceli iyileşme trendini doğrulamaktadır.

---

12. Yoksul hane sayısı 2002 de % 22.45 den 2009 da % 14.54'e nüfusa göre yoksul kişi sayısı da % 26.96'dan % 18.08'e inmiştir.

Bu olumlu gelişmelere karşın;

1.Nüfus artışı dikkate alındığında sabit fiyatlarla milli gelir artışı % 39'a düşmektedir.Dolar bazında fert başına milli gelirdeki üç katlık artış dolar kurunun sekiz yılda değişme göstermemesi hatta 1.64 de 1.56'ya düşmesi sebebiyle anlamlı değildir ve gösterge niteliğini taşımamaktadır.

2.Dış ticaret açığı 2002 de 15.5 milyar dolar iken 2010 da % 462 lik yüksek bir artışla 71.6 milyar dolara çıkmış ve GSYH'nın % 9.7'sine ulaşmıştır.

3.İhracatın ithalatı karşılama oranı 2002 de % 70 iken 2010 da % 61 e düşmüştür.

4.İthalat ve ihracattaki dolar cinsinden mutlak artışlara dış ticaret hacminde % 40.1 de % 40.7 ye çok küçük bir artış gözlenmektedir.

5. Döviz gelir ve giderleri arasındaki farkı temsil eden cari işlemler açığı 2002 de sadece 1.5 milyar ve GSYH'nın 2004 de binde 7 si iken 2010 da % 3240 gibi rekor artışla 48.6 milyar dolara sıçramış ve GSYH'nın % 6.6'sına yükselmiştir.

6.Cari işlemler açığında sekiz yılda 219.5 milyar dolarlık büyüme, Türkiye'nin dış borçların brüt olarak 129.7 milyar dolardan % 224 artışla 290.4 milyara çıkmasına sebep olmuştur.

7.Dünya Bankasından alınan borç 5.4 milyar dolardan 14.5 milyar dolara yükselmiştir.

8.İşsizlik oranı % 10.6'dan % 11.4'e yükselmiştir.

9.Merkezi yönetim bütçesi, incelenen sekiz yıllık dönemde, açık GSYH'ya oranla düşse de, **toplam** 204.3 milyar TL açık vermiş ve iç borçların 149.9 milyar TL'dan 202 milyar artışla 352.8 milyar TL'na yükselmesinin kaynağı olmuştur.

10.Kamu yatırımlarının yeni deyiimiyle kamu sermaye giderlerinin GSYH içindeki payı % 2.2 den % 1.7'ye kamu personel giderlerinin payı da % 6.3 den % 5.5'e düşmüştür.

11.Merkezi yönetim vergi yükü 1.8 puan artmış görünmekle birlikte OECD ve AB ortalamasına göre düşüktür. Vergilerin GSYH esnekliği azalmış, vergi gelirlerinin dağılımı da dolaylı vergiler lehine bozulmuştur. Geniş tabanlı Gelir Vergisi ve KDV'nin vergi gelirleri içindeki payı düşmektedir.Buna karşın spesifik esasla alındığı için adaletsiz olduğu ve tüketici bütçelerine olumsuz yansıdığı genel kabul gören MTV, özel tüketim vergileri, Damga Vergisi ve Harçlar dördlüsünün vergi gelirleri içindeki payı 2002 de % 30.2'si, GSYH içindeki payı % 5.2 iken, 2010'da bu oran vergi gelirleri içinde % 35.3'e, GSYH içinde ise payı ise % 6.7'ye yükselmiştir.

12.Bu dönemde 33.7 milyar dolarlık özelleştirme başarılı gibi görünmekle birlikte Türkiye'nin en gözde ve kritik KİT'leri olan Türk Telekom, TÜPRAŞ ve

ERDEMİR ve PETKİM kısa dönemli yıllık net kurum kazançları karşılığı elden çıkarılmıştır.